

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються питання естетичного виховання в системі духовного розвитку студентів; висвітлюються умови розвитку естетичного сприймання студентів та принципи естетичної культури юриста.

Система естетичного виховання не ізольована від інших складових частин цього процесу [1, с. 121]. Вона органічно з ними пов'язана, тому що всебічний і гармонійний розвиток людини виступає провідною ідеєю всієї системи виховання. Гармонійне поєднання розумового і фізичного розвитку, моральної чистоти, естетичного ставлення до життя та мистецтва – це основна умова формування цілісної особистості. Естетичне виховання особистості постає предметом наукового дослідження багатьох учених, де естетичне виховання розглядається як засіб соціалізації молоді, залучення її до духовних цінностей суспільства.

Естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного в мистецтві та навколишній дійсності, а також здатність до творчого самовираження. Але ця здатність вимагає свідомого, цілеспрямованого, планомірного і систематичного розвитку. Основою на якій здійснюється естетичне виховання є певний рівень художньо-естетичної культури особистості, її здатності до естетичного освоєння дійсності. Цей рівень виявляється як у розвитку всіх складових естетичної свідомості (почуттів, поглядів, переживань, оцінок, смаків, потреб та ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок активної перетворюючої діяльності у мистецтві, праці, побуті, людських взаємин. Завданням естетичного виховання є не тільки розширення художнього сприймання, переліку прочитаних книг, почутих музичних творів, а й організація людських почуттів, духовного росту особистості, регуляція і корекція поведінки. Естетичне виховання покликане ознайомити людину із загальними закономірностями художнього освоєння навколишньої дійсності, сутністю і формами відображення дійсності й перетворення життя за законами краси, роллю мистецтва в розвитку суспільства. Естетичне виховання проникає в усі сфери духовного життя, воно забезпечується всіма ланками виховання і використовує багатство його засобів. Головний принцип естетичного виховання – це принцип всезагальності естетичного виховання і художньої освіти. Важливим принципом естетичного виховання на сьогодні є ідея комплексного підходу, який має подвійне значення, адже естетичне виховання як виховання засобами мистецтва, так і засобами навколишньої дійсності повинно стати органічною частиною будь-якого різновиду виховання. Основним структурним елементом естетичного виховання є особистість, оскільки мета, завдання, специфічні методи естетичного виховання орієнтовані на естетичний і загальний розвиток особистості,

збагачення її у виховному процесі з урахуванням індивідуальних і психологічних особливостей організації впливу на студентів.

Отже, метою естетичного виховання є високий рівень естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння навколишньої дійсності [2, с. 202]. Кінцева мета естетичного виховання – формування готовності особистості до естетичної діяльності як важливого компонента естетичної культури. Існують такі різновиди цієї діяльності: 1) організація естетичного середовища, в якому знаходиться людина; 2) конкретна творча діяльність у галузі мистецтва; 3) пропаганда мистецтва та естетичних ідеалів; 4) естетична виразність у навчальній виробничій та побутовій діяльності; 5) виявлення естетичної культури у взаєминах із людьми.

Естетична культура – сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ навколишньої дійсності, творів мистецтва, бажання і необхідність вносити прекрасне в навколишній світ, оберігати природну красу [3, с. 174]. Рівень естетичної культури виявляється у розвитку усіх компонентів естетичної свідомості. Естетична свідомість – форма суспільної свідомості, яка є художньо-емоційним освоєнням дійсності через естетичні сприйняття, почуття, судження, смаки, ідеали і виражається в естетичних поглядах та художній творчості.

Структура естетичної свідомості:

- естетичні сприйняття виявляються у спостережливості, умінні помітити найсуттєвіше, що відображає зовнішню і внутрішню красу предмета, явища, процесу, відчувати радість від побаченого;
- естетичні почуття – це почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне в навколишній дійсності, творах мистецтва;
- естетичні судження передають ставлення особистості до певного об'єкта, явища;
- естетичні смаки постають як емоційно-оціночне ставлення людини до прекрасного, мають вибірковий суб'єктивний характер;
- естетичний ідеал – це своєрідний зразок, з позиції якого особистість оцінює навколишню дійсність.

Найважливішим завданням естетичного виховання є формування і розвиток естетичного сприйняття, що становить основу естетичного почуття.

Зміст естетичного виховання конкретизується у програмах з літератури, музики, образотворчого мистецтва, основ наук, у різних самодіяльних об'єднаннях студентів (хори, оркестри, ансамблі, літературні, драматичні, хореографічні гуртки, кіно- і фотогуртки), у роботі студій (художніх, спортивних тощо), під час факультативних занять з етики, естетики, різних видів художньої творчості, історії мистецтва тощо. Джерелами естетичного виховання є художня література, музика, образотворче, театральне мистецтво, кіно, природа, естетика навчальних приміщень, зовнішній вигляд викладачів та студентів, а також взаємини між ними. Естетичне виховання є багатограним процесом, основу якого складають: життя і діяльність у сім'ї; виховна діяльність навчальних

закладів; вплив ЗМІ; культурно-освітня робота; самовиховання та самовдосконалення [4, с.218-219].

Естетичне виховання – формування в особистості здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності. Воно спрямоване на формування в людини гуманістичних якостей, здатності відчувати і розуміти красу, жити за її законами.

Естетичне виховання покликане ознайомити людину із загальними закономірностями художнього освоєння навколишньої дійсності, сутністю і формами відображення дійсності і перетворення життя за законами краси, роллю мистецтва в розвитку суспільства. Серед найголовніших завдань естетичного виховання виокремлюють:

- виховання в особистості почуття прекрасного;
- формування вміння відрізнити прекрасне від потворного;
- формування естетичних понять, поглядів, переконань, здатностей розуміти прекрасне, правильно естетично оцінювати факти, явища, процеси;
- виховання естетичних почуттів, уміння отримувати насолоду від сприймання прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві;
- формування потреби і здатності створювати в житті та мистецтві на основі розвитку власних творчих здібностей, опанування знань і практичних умінь у певному виді мистецтва.

В естетичному вихованні студентів використовують різні джерела прекрасного: образотворче мистецтво, музику, літературу, кіно, театр, архітектуру тощо.

Змістом естетичного виховання є естетичне сприйняття, естетичні судження, естетичні знання, естетична культура, естетичні ідеали, естетичні почуття, естетичні переживання, естетична насолода, естетичні смаки та естетична діяльність. У комплексі ці категорії розкривають сутність естетичного виховання та становлять його структуру.

Ефективність естетичного виховання студентів визначають такі чинники:

- створення в навчальному закладі естетично-привабливої обстановки (оформлення навчальних аудиторій, місць відпочинку тощо);
- звернення у виховній роботі зі студентами до народних традицій та обрядів;
- висока естетична культура різноманітних виховних заходів; широке залучення співробітників, викладачів та студентів до гуртків художньої самодіяльності, участь їх у конкурсах естетичного спрямування;
- висока естетична культура викладачів та студентів у зовнішньому вигляді й у стосунках.

Також ефективність естетичного виховання забезпечується взаємодією закладів освіти, культури, сім'ї, засобів масової інформації, культурними традиціями суспільства тощо.

Сучасний етап розвитку суспільства ставить особливі вимоги до студентів, майбутніх юристів. У нових умовах акцентується увага на творчу

особистість, яка має неординарне мислення, є оригінальною в прийнятті рішень, тощо. Формування такої особистості значною мірою залежить від професійної компетентності юриста. Фахові смаки формуються та розвиваються під дією правових, економічних, політичних, соціокультурних, ідеологічних чинників, які визначають рівень соціалізації особи і впливають на її діяльність, життєву позицію, є важливим компонентом його творчого потенціалу [3, с. 181].

Естетична культура юриста – це розуміння юристом правил зовнішньої гармонії своєї професійної діяльності та реалізація їх на практиці з метою ефективного розв'язання юридичних завдань. Отже, естетична культура наповнює і систематизує юридичний досвід правника, доповнюючи естетичним почуттями професійні якості і таким чином сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності використовувати набутий почуттєво-емоційний потенціал з метою оптимального врегулювання правовідносин у суспільстві. Естетична культура юриста повинна відповідати законам краси, гармонійності, згідно з якими відбуваються позитивні зміни у внутрішньому світі людини. Естетичне світосприймання, здатність засвоїти набутий естетичної культури, взаємодія почуттєвого і раціонального у діяльності юриста є дієвими чинниками ефективного регулювання правовідносин в Україні.

Складові естетичної культури юриста:

- культура мови – це сучасна українська літературна мова, вільне володіння юридичною термінологією, відсутність слів-паразитів, чистота мови, вміння правильно вибрати тон розмови;
- культура зовнішнього вигляду – це вміння добирати одяг, зачіску, прикраси, відповідно до віку, посади, часу. Для юристів характерні офіційність і стриманість в одязі, відсутність екстравагантності, тому що посада носить державно-офіційний характер;
- культура організації робочого місця – це створення естетичної обстановки діяльності юриста, комфортності. Юрист повинен орієнтуватися на відвідувачів, тому його робоче місце не повинно відвертати увагу;
- культура оформлення юридичних документів – відсутність технічних, структурних порушень, організаційних і пунктуаційних помилок, нерозбірливого рукописного тексту, неохайність складання документів тощо.

Отже, культура юриста складається з політичної, правової, етичної та естетичної культур. Необхідно зазначити, що лише високий рівень культури дає можливість юристу реалізувати своє високе соціальне призначення.

Професійна правосвідомість як елемент естетичної культури юриста впливає з естетичної свідомості, яка є джерелом правосвідомості. Під естетичною свідомістю особи розуміють особливий духовний стан, який характеризує естетичне ставлення людини або суспільства до навколишньої дійсності. Зупинимось докладніше для визначення ролі естетичного смаку для юридичної діяльності. Естетичний смак правника формується на

практиці, під час професійної діяльності, хоча і залежить від характеру правника, рівня його загальної культури та вихованості, певних звичок тощо. Але в будь-якому випадку смакові оцінки юридичної діяльності повинні бути раціонально обґрунтовані. Юрист діє в межах закону та правого почуття, його професійні смакові якості повинні знаходитися у правовому полі, під впливом норм права.

Однією з основних вимог до фахівця завжди була висока моральність, яку неможливо уявити без ціннісно-естетичного аспекту. Естетичність для юриста – це не тільки здатність знайти прекрасне та отримати задоволення від своєї професійної діяльності, але й особливе ставлення до життя, емоційно-раціональне освоєння навколишньої дійсності. Ціннісно-естетичний аспект діяльності юриста відіграє роль не лише одного з компонентів його духовного життя, але й запобігає проявам правового нігілізму, поверховому ставленню у роботі, цинічному відношенню до принципів та ідеалів права, тобто духовній деформації. Юристи, виконуючи свої публічні функції, повинні бути неупередженими у ставленні до людей, забезпечуючи необхідну конфіденційність при розгляді будь-яких справ і нести відповідальність за вчинені дії.

Важливим стимулюючим чинником професійної діяльності юриста є внутрішня, вроджена, безмежно сильна творча воля. Творча воля може розглядатися і як мотивація в професійній діяльності юриста. Особиста гідність, відчуття соціальної значимості власної юридичної діяльності стимулюють правника до пошуків естетичних засобів самореалізації. Власне феномен творчої волі юриста спрямований на досягнення гармонії у правових відносинах.

Література:

1. Естетика / О.В. Колеснікова, Н.Г. Межова. — Консп. лекцій. — Харків: Національна юрид. акад. України, 1998. — 152 с.;
2. Эстетика: Учебное пособие / Под ред. проф. В.А. Лозового. — Сумы: Издательство «Университетская книга», 1999. — 302 с., ил.;
3. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, О.В. Колеснікова, В.О. Лозовой та ін.; За ред. В.О. Лозового. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 208 с. — Бібліогр.: с.202-205;
4. Естетика : навч. посіб. / Л.В. Анучина, О.К. Бурова, О.В. Уманець, О.В. Шило ; за ред. Л.В. Анучиної та О.В. Уманець. — Х. : Право, 2010. — 232 с.